

Heta Lähdesmäki

Tappaminen järjestyksen palauttamisena

SUSIEKSPANSION TYREHDYTTÄMINEN 1950- JA 1960-LUKUJEN TAITTEEN SUOMESSA¹

Heta Lähdesmäki tarkastelee artikkelissaan **Hei-inhimillisen eläimen kuolemaa keskityen eläimen tappamiseen ihmisen tekemänä tekona.** Lähdesmäki käyttää esimerkkitapauksena Neuvostoliitosta suuntautuneen susiekspansion tyrehdyttämistä 1950- ja 1960-lukujen taitteen Suomessa ja kysyy, miksi tulokassudet haluttiin tappaa. Hän esittää, että susien tappaminen oli reaktio niiden vääränlaiseen sijoittumiseen ja ei-toivottuun saalistamiseen. Tappaminen oli keino poistaa niin tilallista kuin mentaalista epäjärjestyttä, jota tulokassudet läsnäolollaan ja teoiltaan loivat.

Vuosien 1959 ja 1963 välisenä aikana yli viidenkymmenen suden kerrotaan ylittäneen Neuvostoliiton ja Suomen rajan.² Tulokkaat eivät olleet tervetulleita maahan, jossa entuudestaan eli hyvin vähän susia. Laji oli hävitetty lähes sukupuuttoon Länsi-, Etelä- ja Keski-Suomesta 1800-luvun lopulla, ja niitä eli koko maassa 1900-luvun alussa vain muutamia yksilöitä.³ Susia tavattiin lähinnä vain Lapissa ja itärajan tuntumassa.⁴ Vuosisadan ensimmäisellä puoliskolla näiden eläinten⁵ määrä haluttiin pitää mahdollisimman pienenä kaikkialla maassa.

FM Heta Lähdesmäki työskentelee tutkijana Turun yliopiston kulttuurihistorian oppiaineessa. Sähköposti: hailah@utu.fi.

Susiekspansio⁶ kosketti erityisesti Pohjois-Karjalan, Kainuun ja Koillismaan alueita. Yksittäisiä susia vaelsi pidemmälle Keski-Suomeen asti, mutta suurin osa tulokkaista pysyi itärajan tuntumassa.⁷ Vaikka susien määrä ja vahingot kasvoivat muissakin lääneissä, aikalaiset puhuivat tapahtumasta Pohjois-Karjalan susivuosina.⁸ Susiin ja niiden aiheuttamiin vahinkoihin reagoitiin tehostamalla metsästystä. Vuoteen 1963 mennessä lähes kaikki rajanylittäjät ja niiden jäl-

1. Haluan kiittää Turun yliopiston kulttuurihistorian oppiaineessa Riitta Laitisen johdolla toimivaa Tila ja aineellinen kulttuuri -tutkimusryhmää, *Historiallisen Aikakauskirjan* nimettömiä vertaisarvioijia sekä teemanumeron toimittajia artikkeliani ja ajatteluani eteenpäin vieneistä kommentteista.

2. Erkki Pulliainen & Lassi Rautiainen, *Suurpetomme. Karhu, susi, ahma, ilves*. Artimedia 1999, 124.

3. Jouni Aspi et al., Genetic Diversity, Population Structure, Effective Population Size, and Demographic History of the Finnish Wolf Population. *Molecular Ecology* 15 (2006), 1561–1562, 1569, 1572.

4. Silloin tällöin havaittiin myös Keski- ja Etelä-Suomessa yksittäisiä susia. Erkki Pulliainen, Pohjois-Karjalan susiesiintymien biologisesta taustasta. *Metsästys ja Kalastus* 51:7–8 (1962a), 290–291; Erkki Pulliainen, Susien esiintymisestä ja elintavoista Suomessa vv. 1954–62. *Suomen Riista* 15 (1962b), 99, 100–103; Erkki Pulliainen, *Suomen suurpedot*. Tammi 1974, 229.

5. Käytän ei-inhimillinen eläin ja eläin-termejä tarkoittaessani muita eläimiä kuin ihmisiä. Keinotekoisesta ihmisen-eläin-kahtiajasta ks. esim. Jouni Teittinen, Mikä ihmiselle kuuluu. Humanismi, kysymys eläimestä ja kärsivien piiri. Teoksessa Karoliina Lummaa & Lea Rojola (toim.) *Posthumanismi*. Eetos 2014.

6. Ekspansio-terminiä käytetään biologisessa susitutkimuksessa tarkoitettaessa susien esiintymisen laajentumista. L. David Mech & Luigi Boitani, *Wolf Social Ecology*. Teoksessa L. David Mech & Luigi Boitani (toim.) *Wolves. Behavior, Ecology, and Conservation*. University of Chicago Press 2006, 20. Tutkimusajankohtanani tätä termiä käytettiin, vaikka yleisempää oli puhua esimerkiksi susien esiintymisen runsastumisesta. Ks. esim. Susien esiintymisestä ja elintavoista maassamme. *Karjalainen* 19.12.1962, 8.

7. Pulliainen 1974, 229–233; Pulliainen & Rautiainen 1999, 124.

8. Ks. esim. Eräpalsta. Susitilanne Pohjois-Karjalassa. *Karjalainen* 2.1.1962, 5; Susien esiintymisestä ja elintavoista maassamme. *Karjalainen* 19.12.1962, 8; Mikko Rantanen, Pohjois-Karjalan sudet. *Metsästys ja Kalastus* 51:3 (1962), 91; Pulliainen 1962a, 290.

keläiset saatiin tapettua Pohjois-Karjalassa. Oulun ja Lapin lääneissä ekspansio kesti 1960-luvun loppuun saakka.⁹ Artikkelissani keskityn kuitenkin vuosien 1959 ja 1963 väliseen aikaan.

Kuolevat eivät artikkelissani ole ihmisiä vaan susia. Niiden tappaminen koettiin välttämättömäksi teoksi. Kysyn, miksi näin oli. Minkä takia sudet haluttiin tappaa eli mitä tappamisen kautta haluttiin saada aikaan? Kiinnostavaa on myös se, miten niiden kuolema koettiin. Erityisesti pohdin sitä, mitä tappaminen tekona kertoo ihmisen tavasta jäsentää maailmaa sekä tilallisesti että mentaalisesti.

Käytän aineistonani 1950- ja 1960-lukujen taitteessa voimassa ollutta lainsäädäntöä, sanoma- ja aikakauslehtien kirjoituksia sekä riistan- tutkimukseen liittyvää materiaalia. Tarkastelen *Metsästyksen ja Kalastuksen* -aikakauslehdessä vuosien 1959 ja 1963 välillä julkaistuja susia käsitteleviä kirjoituksia.¹⁰ Käytän myös sanomalehti *Karjalaisen* vuonna 1962 julkaisemia susiaiheisia uutisia. Sanomalehden valintaan vaikutti se, että susia saapui ekspansioon aikana paljon nimenomaan Pohjois-Karjalan lääneihin. Vuoden 1962 valitsin, koska tuolloin susiekspansio oli ollut ”käynnissä” jo muutaman vuoden; sen jälkeen susien määrä kääntyi laskuun.¹¹ Lehtien lisäksi hyödynnän myöhempiä vuosikymmeninä kirjoitettuja kuvauksia ekspansiosta. Toimittaja ja eräkirjailija Pentti Mäensyrjä muistelee ”suurta susiaaltoa” kirjassaan *Hukka huutaa* (1974), biologi Erkki Pulliainen on puolestaan käsitellyt ekspansiota teoksissaan *Suomen suurpedot* (1974) ja *Suurpetomme: karhu, susi, ahma, ilves* (1999) sekä vuonna 1972 julkaistussa *Suomen nisäkkäät* -teoksessa.

Susia on tapettu ja hävitetty sukupuuton partaalle useilla lajin esiintymisalueilla.¹² Tästä huolimatta susien tappamista käsittelevät tutkijat ovat keskittyneet Yhdysvaltoihin, missä toteutettiin mittava kampanja susien hävittämiseksi 1800-luvun lopulta 1900-luvun puoliväliin asti. Petoeläimiin Suomessa kohdistuvaa metsästystä ja vainoa on tutkittu jonkin verran. Tästä syystä

tutkimukseni sijoittuu sekä amerikkalaisen että suomalaisen tutkimuksen kenttään, ja on osa yhteiskunta- ja kulttuuritieteellistä eläintutkimusta, jonka ytimessä on ihmisten ja muiden eläinten suhteiden tarkastelu.¹³

Suomalaisessa historiantutkimuksessa ihmisen ja suden suhdetta on aiemmin tutkittu suden haitallisuuden näkökulmasta.¹⁴ Suhdetta voi lähestyä myös toisin: esimerkiksi yhdysvaltalainen historioitsija Jon T. Coleman on tarkastellut ihmisen ja suden kanssakäymistä vastavuoroisena suhteena. Tällöin ihmisten vaikutusmahdollisuudet tulevat paremmin huomioiduksi, eikä suhteen osapuolten toimintaa tuomita.¹⁵ Itse pyrin toimimaan samoin: tarkastelen susien tappamista paitsi tekona, joka tehtiin ihmisen ja suden suhteessa myös tekona, johon ihmisen ja suden välisen suhteen erityispiirteet vaikuttivat.

Tulokassudet ja tilallinen epäjärjestys

Etelä-Karjalassa kiinnitettiin 1950-luvun lopulla huomiota alueella liikkuviin yksittäisiin täysikasvuisiin susiin. Tuolloin havaittiin susia Pohjois-Karjalassa myös kesäaikaan; aiemmin susia oli nähty läänissä vain talvisin.¹⁶ Esimerkiksi *Met-*

9. Pulliainen 1974, 229–233.

10. Artikkelissa viitataan lehden vuosikertoihin.

11. Pulliainen 1974, 230.

12. Luigi Boitani, Wolf Conservation and Recovery. Teoksessa L. David Mech & Luigi Boitani (toim.) *Wolves. Behavior, Ecology, and Conservation*. University of Chicago Press 2006, 318–321. Laji on monin paikoin toipunut kannanromahduksista ja monissa maissa susikannat ovat nykyään elinvoimaisia. Boitani 2006, 321–328.

13. Monitieteisestä ja laaja-alaisesta eläintutkimuksesta (englanniksi *human-animal studies*) tarkemmin ks. esim. Margo DeMello, *Animals and Society. An Introduction to Human-Animal Studies*. Columbia University Press 2012.

14. Jouko Teperi, *Sudet Suomen rintamaiden ihmisten uhkana 1800-luvulla*. Historiallisia tutkimuksia 101. Suomen historiallinen seura 1977.

15. Jon T. Coleman, *Vicious. Wolves and Men in America*. Yale University Press 2004.

16. Toivo Kuparinen, Petoja rajaseudun maisemassa. *Metsästyksen ja Kalastuksen* 49:1 (1960), 337–338; Pulliainen 1962a, 291, 293; Pulliainen 1962b, 103.

sästys ja Kalastus -lehti kertoi syksyllä 1960 susia ja muita petoeläimiä eläneen viimeksi rajan tuntumassa runsas miesikä sitten.¹⁷ Lehden mukaan petoeläimiä ei tuolloin ollut ”vaivaksi asti”¹⁸, mutta susien määrän lisääntyessä suhtautuminen muuttui: kesä 1961 oli lehden mukaan Pohjois-Karjalan ”pahin susikesä sataan vuoteen”.¹⁹ Myös Pentti Mäensyrjä muisteli, että syystalvella 1961 Hossan paliskunnassa²⁰ kärsittiin susiongelmasta.²¹

1960-luvun alkuun mennessä havaittiin susia lähes kaikkialla itärajan tuntumassa.²² Susien runsas esiintyminen Suomen puolella poikkesi totutusta. Tulkintani mukaan vuosisadan ensimmäisen puoliskon aikana sudettomuus tai susien vähäinen määrä oli alettu mieltää normaalkiksi tilaksi suomalaisessa luonnossa. Tästä syystä itärajan ylittäminen ja Suomeen tuleminen koettiin ei-toivottavaksi toiminnaksi. Tulokkaat vierailivat rajan tällä puolen myös paikoissa, jotka miellettiin villieläimille sopimattomiksi: lehdet kertoivat susien liikkuneen jopa ihmisasutuksen tuntumassa.²³ Eläinmaantieteilijät Owain Jones ja Chris Philo kirjoittavat ihmisten tavasta asettaa eri eläimille erilaisia käyttäytymisen ja sijoittumisen normeja sekä siihen liittyvää oletuksesta, että ei-inhimilliset eläimet käyt-

täytyvät niiden mukaisesti. Ihmisen hallintapyrkimyksistä huolimatta eläimet kykenevät rikkomaan ihmisten luomaa tilallista järjestystä.²⁴ Tulokassudet rikkoivat tilallista järjestystä läsnäolonsa kautta, tulemalla Suomeen ja liikkumalla liian lähellä ihmisasutusta itärajan tällä puolen.

Aikalaiset olivat kiinnostuneita selvittämään syitä susien rajanylityksiin: esimerkiksi Erkki Pulliainen tutki ilmiötä Suomen Riistanhoito-Säätiön rahoittamana.²⁵ Riistanutkimuksen valossa susien rajanylitykset miellettiin loogiseksi seuraukseksi Neuvostoliiton susikannan runsastumisesta.²⁶ Rajanylityksiä ei kuitenkaan arvostettu, pikemminkin tulokkaat koettiin tunkeilijoiksi, joista haluttiin päästä eroon. Tulokassudet olivat, antropologi Mary Douglasia lainatakseen, ikään kuin likaa eli ainetta väärässä paikassa.²⁷

Jos jokin eläinlaji koetaan sopimattomaksi johonkin paikkaan, kyseinen laji voidaan eliminoida alueelta täysin. Esimerkki tästä ovat New Yorkin osavaltiossa sijaitsevasta Adirondackin vuoristosta hävitetyt sudet. Alueen käytön muutuksessa siellä elävien susien alettiin mieltää ole-

17. Kuparinen 1960, 337.

18. Kuparinen 1960, 338.

19. Riistamailta ja kalavesiltä. Pahin susikesä Pohjois-Karjalassa miesmuistiin. *Metsästys ja Kalastus* 50:9 (1961), 361. Ks. myös Rantanen 1962, 91.

20. Paliskunta tarkoittaa poronhoitoalueen hallinnollista osa-alueita, jonka muodostavat alueella toimivat poronhoitajat.

21. Pentti Mäensyrjä, *Hukka huutaa*. Karisto 1974, 187.

22. Kuparinen 1960, 337–338; Pulliainen 1962b, 105–109; Pulliainen 1974, 230–232.

23. Tällaista sijoittumista pidettiin epätavallisena ja epänormaalina vaikka nälän pakottamana susien tiedettiin lähestyvän ”ihmisasumuksia”. Ks. esim. Kuparinen 1960, 338–339; Rohkea susi kierrellyt Kuusjärven Vieruniemellä. *Karjalainen* 5.1.1962, 2; Sudet nälkäisinä – metsämiehet varpaillaan. *Karjalainen* 5.8.1962, 2; Useita susihavainnotta jälleen. *Karjalainen* 28.11.1962, 7; Pulliainen 1962a, 291; Pulliainen 1962b, 118.

24. Chris Philo, *Animals, Geography, and the City. Notes on Inclusions and Exclusions*. Teoksessa Jennifer Wolch & Jody Emel (toim.) *Animal Geographies. Place, Politics, and Identity in the Nature-Culture Borderlands*. Verso 1998, 52; Owain Jones, *(Un)ethical Geographies of Human-Non-Human Relations. Encounters, Collectives and Spaces*. Teoksessa Chris Philo & Chris Wilbert (toim.) *Animal Spaces, Beastly Places. New Geographies of Human-Animal Relations*. Routledge 2007, 270, 284–285; Chris Philo & Chris Wilbert, *Animal Spaces, Beastly Places. An Introduction*. Teoksessa Chris Philo & Chris Wilbert (toim.) *Animal Spaces, Beastly Places. New Geographies of Human-Animal Relations*. Routledge 2007, 14.

25. Pulliainen 1962b, 99.

26. Susikannan runsastuminen rajan takana ymmärrettiin osaksi laajempaa ilmiötä eli susikantojen voimistumista kaikkialla Itä-Euroopassa. Ks. esim. Kuparinen 1960, 337; Eräpalsta. Susitilanne Pohjois-Karjalassa. *Karjalainen* 2.1.1962, 5; Pulliainen 1962b, 121–122.

27. Mary Douglas, *Puhtaus ja vaara. Rituaalisen rajanvedon analyysi*. Vastapaino 2000, 47.

van ”poissa paikaltaan”, minkä seurauksena ne hävitettiin.²⁸ Itärajan yli Suomeen 1950- ja 1960-lukujen taitteessa tulleet sudet olivat samalla tavoin poissa paikaltaan. Niiden aikaansaamaa tilallista epäjärjestystä ei pidetty hyväksyttävänä. Sanomalehti *Karjalaisen* Eräpalstalla tammikuussa 1962 ilmestyneessä kirjoituksessa pidettiin tärkeänä sitä, että ”[a]ina kun vain tavaan tuoreet suden jäljet tai nähdään susi, olisi kiireesti ryhdyttävä petoa jahtaamaan”. Kirjoituksen mukaan kaikkien Suomeen tulleiden susien tappaminen oli tärkeää, sillä ”[v]uotuinen lisääntyminen tapahtuu automaattisesti ja ellemme niitä harvenna, on aivan selvääkin selvempi, että pedot lisääntyvät jatkuvasti.”²⁹ Susien läsnäolon reagoitiinkin usein nopeasti esimerkiksi järjestämällä jahteja.³⁰

Pulliaisen mukaan tulokkaiden tappaminen ei ollut mitenkään poikkeava tapa reagoida susien läsnäoloon: ”Tälle suden maahanmuuttoyrittäkselle kävi samoin kuin lajin yksilöille oli käynyt jo lähes säännönmukaisesti 80 vuoden ajan.”³¹ Tappaminen miellettiin hyväksi ja ehkä ainoaksikin tavaksi vaikuttaa susien ei-toivottuun läsnäoloon Suomessa. Douglasan huomion poistamisesta yrityksenä järjestää ympäristöä onkin tässä suhteessa kiinnostava.³² Tappamisen eli susien läsnäolon poistamisen kautta oli tutkimusajankohtana mahdollista palauttaa järjestys sudettoman tai mahdollisimman vähäsusisen Suomen muodossa.

Kiellettyjen eläinten tappaminen

Vääränlaisen sijoittumisen lisäksi tulokassudet loivat epäjärjestystä tappamalla ja käyttämällä ravintona niille kielletyiksi miellettyjä eläimiä. *Metsästyksen ja Kalastuksen* -lehdessä kirjoitettiin vuonna 1962 karjan olleen Pohjois-Karjalassa edellisenä kesänä ja syksynä ”alituksessa vaarassa”.³³ Susien ei-toivottu saalistaminen voitiin kokea jopa kaaosmaiseksi tilanteeksi. Lokakuussa 1962 kerrottiin *Karjalaisessa* kahdeksan suden lauman ilmestyneen Hossan paliskuntaan. Lehden mukaan ”[n]yt havaitun suuren susilauman

ilmestyminen merkitsee suorastaan katastrofaalista [sic] tilannetta Hossan paliskunnan poronhoidolle”.³⁴ Myös Pentti Mäensyrjä kirjoitti poronhoitajien kokeneen ammattinsa uhatuksi ja pelänneen poronhoitoalueella olevan pian ”yhtä paljon susia kuin porojakin”.³⁵

Vaikka tappajien identifioiminen oli vaikeaa, suuri osa kotieläinvahingoista laitettiin susien kontolle. Vuonna 1962 Pohjois-Karjalan riistapäällikkö kirjoitti edellisenä vuonna paljastuneen ”koko laajuudessaan, että pahimmat pedot olivat sittenkin sudet.”³⁶ Suurin osa vahingoista sattui Pohjois-Karjalassa ja poronhoitoalueella. Pulliainen kertoi suurpetojen tappaneen vuosien 1959 ja 1963 välisenä aikana 1092 kotieläintä Pohjois-Karjalassa.³⁷ Myös poronhoitajat kärsivät isoja menetyksiä.³⁸ Koirienkin tappaminen koettiin ongelmaksi.³⁹

Paikalliset ihmiset eivät arvostaneet tulokassusia niiden aikaansaamien taloudellisten vahinkojen takia. Valtion varoista voitiin kuitenkin

28. Alec Brownlow, *A Wolf in the Garden. Ideology and Change in the Adirondack Landscape*. Teoksessa Chris Philo & Chris Wilbert (toim.) *Animal Spaces, Beastly Places. New Geographies of Human-Animal Relations*. Routledge, 2007, 142, 145, 147–149.

29. Eräpalsta. Susitilanne Pohjois-Karjalassa. *Karjalainen* 2.1.1962, 5.

30. Ks. esim. Susia liikehtii. *Karjalainen* 3.12.1962, 3.

31. Erkki Pulliainen, Susi. Teoksessa Lauri Siivonen (toim.) *Suomen nisäkkäät*, 2. Otava 1972, 82.

32. Douglas 2000, 47.

33. Rantanen 1962, 91.

34. Kahdeksan suden lauma Suomussalmella. *Karjalainen* 15.10.1962, 2.

35. Mäensyrjä 1974, 191. Ks. myös Mäensyrjä 1974, 180, 184–188, 199.

36. Rantanen 1962, 91. Ks. myös Riistamailta ja kalavesiltä. Pahin susikesä Pohjois-Karjalassa miesmuistiin. *Metsästyksen ja Kalastuksen* 50:9 (1961), 361; Eräpalsta. Susitilanne Pohjois-Karjalassa. *Karjalainen* 2.1.1962, 5; Pulliainen 1962b, 125.

37. Pulliainen & Rautiainen 1999, 124.

38. Ks. esim. Sudet surmanneet runsaasti poroja Kuusamossa. *Karjalainen* 7.8.1962, 3; Mäensyrjä 1974, 180, 184–188.

39. Mäensyrjä 1974, 218–219; Pulliainen & Rautiainen 1999, 124.

maksaa korvausta petoeläinten tappamista poroista.⁴⁰ Muiden kotieläinvahinkojen suhteen maatalousministeriö maksoi korvauksia vuoden 1961 kesään asti vain karhujen aiheuttamista tuhoista. Korvauskäytäntöä muutettiin – varmasti osittain ekspansion takia – niin, että myös susien aikaansaamista vahingoista alettiin maksaa korvauksia.⁴¹ Kotieläinvahinkojen korvaaminen ei kuitenkaan vähentänyt halua tappaa tulokassusia. Lehtiutusten perusteella susijahtiin lähdettiin usein nopeasti vahingonteon huomaamisen jälkeen.⁴² Eläintarhoja tutkinut historioitsija Nigel Rothfels kuvailee, kuinka väärellä tavalla käyttäytyvä, esimerkiksi hoitajan kimppuun käyvä eläinysilö voidaan eläintarhoissa poistaa näkyviltä tai jopa tappaa.⁴³ Mielestäni on tärkeää huomata, että tappamalla on kontrolloitu myös villieläimiksi luokiteltuja lajeja. Monien luonnonvaraistenkin eläinten on täytynyt käyttäytyä ihmisen toivomalla tavalla säilyttääkseen henkensä.

Vahinkojen ennaltaehkäisemistä, esimerkiksi karjan pitämistä öisin sisätiloissa, pidettiin tarkastelemieni lehtikirjoitusten perusteella tärkeänä keinona vähentää susivahinkoja. Sitäkin merkittävämpi keino oli kuitenkin susien tappaminen. *Karjalaisen* Eräpalstalla vuoden 1962 alussa julkaistussa kirjoituksessa pohdittiin:

Mitä olisi sitten tehtävissä, että ensi kesä olisi helpompi karjanomistajille. Siihen ei liene muuta

40. Laki petoeläinten tappamien porojen korvaamisesta. *Suomen asetuskokoelma* 574/1956.

41. Korvaus koski luonnonvaraisten petoeläinten hevosille, nautaeläimille ja lampaille aiheuttamia vahinkoja. Valtioneuvoston päätös petoeläinten aiheuttamien vahinkojen korvaamiseksi. *Suomen asetuskokoelma* 335/1961. Vuonna 1963 annetussa päätöksessä listaan lisättiin vielä siat. Valtioneuvoston päätös petoeläinten aiheuttamien vahinkojen korvaamiseksi. *Suomen asetuskokoelma* 251/1963.

42. Ks. esim. Sudet surmasivat taas hevosen Kiteellä. *Karjalainen* 3.8.1962, 2; Seitsemän suden lauma Hossassa. *Karjalainen* 10.12.1962, 6.

43. Nigel Rothfels, *Savages and Beasts. The Birth of the Modern Zoo*. The Johns Hopkins University Press 2002, 12.

keinoa kuin tehokas harvennus. Varsinkin niillä alueilla, missä susia on eniten esiintynyt, olisi ehdottomasti saatava monta sutta pois hengiltä, muu ei auta.⁴⁴

Karjanhoito on maailmanlaajuisesti merkittävä syy ihmisten ja susien väliin konflikteihin.⁴⁵ Kiellettyjä eläimiä tappaessaan tulokassudet loivat epäjärjestystä rikkomalla rajoja, joita historioitsija Mark V. Barrow Jr. kutsuu gastronomiseksi rajoiksi puhuessaan ihmisiä ja lemmikkieläimiä toisinaan ravintona käyttävistä missisippinalligaattoreista.⁴⁶ Susien tappaminen oli keino palauttaa järjestys ja estää uusien vahinkojen syntyminen: kyseiset susiyskilöt eivät kuoltuaan kyenneet tuottamaan lisää vahinkoa tai rikkomaa enempiä ihmisen määrittämiä gastronomisia rajoja.

Tappaminen tekona ja tapon esittely

Lainsäädäntö määritteli tutkimusajankohtana sudet vahinkoeläimiksi, joita sai metsästää vapaasti.⁴⁷ Susista myös maksettiin tapporahaa.⁴⁸

44. Eräpalsta. Susitilanne Pohjois-Karjalassa. *Karjalainen* 2.1.1962, 5. Ks. myös Eräpalsta. Susien kevätliikehtiminen alkanut. *Karjalainen* 16.4.1962, 5; Petotorjunta ollut tuloksekasta. *Karjalainen* 11.9.1962, 1, 8.

45. Steven H. Fritts et al., *Wolves and Humans*. Teoksessa David Mech & Luigi Boitani (toim.) *Wolves. Behavior, Ecology and Conservation*. University of Chicago Press 2006, 305–309; Jukka Bisi, *Suomalaisen susikonfliktin anatomia*. Acta Universitatis Ouluensis A Scientiae rerum naturalium. Oulun yliopisto 2010, 21.

46. Mark V. Barrow Jr., *The Alligator's Allure. Changing Perceptions of a Charismatic Carnivore*. Teoksessa Dorothee Brantz (toim.) *Beastly Natures. Animals, Humans, and the Study of History*. University of Virginia Press 2010, 127.

47. Metsästyslaki. *Suomen asetuskokoelma* 146/1934; Metsästyslaki. *Suomen asetuskokoelma* 290/1962. Keski-ajalta lähtien on itse asiassa velvoitettu laein ja asetuksin nykyisen Suomen alueella asuneita ihmisiä metsästämään ja hävittämään susia. Vanhemmasta lainsäädännöstä ks. Heikki Lehikoinen, *Tuo hiisi hirviäsi. Metsästyksen kulttuurihistoria Suomessa*. Teos 2007, 76, 199–214.

48. Tapporahajärjestelmä oli käytössä uuden ajan alusta aina vuoteen 1975 asti. Mari Pohja-Mykrä, Timo Vuorisalo & Sakari Mykrä, *Hunting Bounties as a Key Measure of Historical Wildlife Management and Game Conservation*.

Sanomalehtikirjoitusten perusteella syynä tulokassusien tappamiseen ei kuitenkaan saanut olla tapporahan tai kunnian saaminen. *Karjalaisen* Eräpalstan kirjoituksessa painotettiin alkuvuonna 1962, että "[n]yt ei pitäisi ajatella sitä, että kun saisin tuon tapporahan itselleni, vaan että peto saataisiin pois päiviltä".⁴⁹ Tappamisen motivaationa oli oltava epäjärjestyksen poistaminen. Sen tuli myös mennä muiden toimien edelle: susien hävittämisessä onnistuminen vaati Pohjois-Karjalan riistapäällikön mukaan esimerkiksi sitä, että metsästäjien tuli olla valmiita lähtemään jahtiin milloin vain, "yöllä tai päivällä".⁵⁰

Tulokassusia vastaan käytiin monin eri tavoin. Niitä metsästettiin suurin ja pienin yhteisjahdein ajomiehiä ja lippusiiamaa apuna käyttäen. Usein jahteihin osallistui useita kymmeniä miehiä, ja ne saattoivat kestää monta päivää, jopa kuukautta.⁵¹ Susien tapetuksi saamisen tärkeystä kertoo se, että jahdeissa käytettiin apuna myös lentokoneita: *Metsästys ja Kalastus* -lehti kertoi, että maaliskuussa 1962 lähdettiin Sotkamossa, Oulun läänissä jahtaamaan sutta ajomiesten voimin mutta myös ilmasta käsin, kaksipaikkaisella lentokoneella. Viimeisenä ajopäivänä kerrottiin jahdissa olleen noin kahdeksankymmentä miestä mukana. Susi saatiin lopulta ammuttua maasta käsin.⁵² Susia ammuttiin

myös haaskalta ja sattumalta kohdatessa. Rautapyyntiä harrastettiin kaikkina vuodenaikoina.⁵³

Susien tappaminen ei kuitenkaan ollut ongelmatonta, eivätkä jahdit aina tuottaneet toivottua tulosta.⁵⁴ Lehtikirjoituksissa vaikeuksien katsottiin johtuneen muun muassa metsästystaitojen puutteellisuudesta.⁵⁵ Pohjois-Karjalan riistapäällikkö piti kokemattomuutta ongelmana, joka hidasti ekspansioon tyrehdyttämistä ja järjestyksen palautumista sen seurauksena: "[T]ietysti tarvitaan kokemusta ja sitä ei pitäisi vasta susien kanssa ruveta hankkimaan, sillä susi olisi saatava mahdollisimman pian nurin".⁵⁶

Metsästys ja Kalastus -lehdessä sekä sanomalehti *Karjalaisesta* oli mahdollista lukea kokoneiden pyytäjien neuvoja metsästykseseen.⁵⁷ *Metsästys ja Kalastus* -lehdessä kerrottiin talvella 1960–1961 järjestetyn sudenpyyntikursseja alueilla, "missä petoja oli eniten kesäaikana liikkunut".⁵⁸ Kokemuksen kartuttamisen lisäksi lehdistä painotettiin järjestelmällisen petotorjunnan tärkeyttä.⁵⁹ Tulokassusia ryhdyttiinkin metsästämään järjestelmällisesti. Alkuvuodesta 1962 uutisoitiin *Karjalaisessa* kokoneista erämiehistä koostuvasta "jahtijoukosta, joka radioin, lippusii-moin ja riittävästi aseistettuna on toimintaval-

Finnish Bounty Schemes 1647–1975. *Oryx* 39:3 (2005); Lehikoinen 2007, 208. Esimerkiksi vuonna 1960 valtio maksoi yhteensä 50 000 markkaa tapetusta sudesta. Ahmasta maksettiin saman verran mutta ilveksestä vain 10 000 markkaa. Laki metsästyslain muuttamisesta. *Suomen aseuskokoelma* 589/1955. Tapporaha on voinut olla eritoten pienituloisille merkittävä kannustin susien kaatamiseen.

49. Eräpalsta. Susitilanne Pohjois-Karjalassa. *Karjalainen* 2.1.1962, 5. Ks. myös Rintamailla riittää työtä. *Karjalainen* 28.12.1962, 6.

50. Rantanen 1962, 94.

51. Ks. esim. Kiteen susisota säästänyt 70 eläintä. *Karjalainen* 8.8.1962, 2; Kahdeksan suden lauma liikkuu Ilo-mantsin saloilla. *Karjalainen* 8.12.1962, 1.

52. Riistamailta ja kalavesiltä. Lentokone apuna susijahdissa. *Metsästys ja Kalastus* 51:5 (1962), 214.

53. Ks. esim. Kuparinen 1960, 339; Susien rautapyyntiä opetellaan Valkeavaarassa. *Karjalainen* 18.8.1962, 7; Suden ja moottorimiehen jännittävä kilpa-ajo Pielisellä. *Karjalainen* 24.12.1962, 3. Sudenpyyntitavoista tarkemmin ks. Lehikoinen 2007, 75–88, 101–104.

54. Epäonnisista jahdeista ks. esim. Riistamailta ja kalavesiltä. Pahin susikesä Pohjois-Karjalassa miesmuistiin. *Metsästys ja Kalastus* 50:9 (1961), 361; Eräpalsta. Mitä sudet syövät talvella. *Karjalainen* 5.4.1962, 7.

55. Rantanen 1962, 93–94; Metsästäjä Kanadasta: Sutta ei kaadeta väijymällä. Rauta ja myrkyt tehokkaampia. *Karjalainen* 2.9.1962, 5; Petoja rajaseudun maisemassa. *Karjalainen* 8.12.1962, 7.

56. Rantanen 1962, 94.

57. Ks. esim. Kuparinen 1960, 340; Metsästäjä Kanadasta: Sutta ei kaadeta väijymällä. Rauta ja myrkyt tehokkaampia. *Karjalainen* 2.9.1962, 5.

58. Rantanen 1962, 91.

59. Kuparinen 1960, 339–340.

miina tästä aamusta alkaen jatkamaan susijah-tia.” Jotta jahti saatiin tehokkaasti käyntiin, pyydettiin ”kontiolahtelaisia ilmoittamaan mahdollisista susihavainnoistaan kaikkina vuorokauden aikoina”.⁶⁰

Rajavartioston miehiä ja jopa armeijan joukko-osastoja osallistui tulokkaiden hävittämiseen.⁶¹ Pohjois-Karjalan läänissä tapettiin vuosien 1959 ja 1963 välisenä aikana viitisenkymmentä sutta.⁶² 1970-luvun loppuun mennessä ekspansio saatiin, kuten aiemmin totesin, tyrehdytettyä myös Oulun ja Lapin lääneissä.

Tulokkaiden tapetuksi saaminen oli merkittävä asia ja kaatoja esiteltiin sanoin ja kuvin. Karjalainen uutisoi tapoista ja julkaisi kuolleista susista sekä niiden kaatajista otettuja valokuvia.⁶³ Susien ruumiit voitiin myös tuoda taajamiin näytille. *Metsästys ja Kalastus* -lehdessä lokakuussa 1962 julkaistun kirjoituksen kuvitus koostui tällaisessa tilanteessa otetuista valokuvista. Yhdessä kuvista näkyy salkoon kiinnitetty kuollut susi, jota kuvatekstin mukaan ”nyt riemusaatossa kannetaan kohti kirkonkylän keskeisintä paikkaa kaiken kansan nähtäväksi ja ihmeteltäväksi.”⁶⁴ Kuvatekstin toteamus: ”Etpähän enää raatele rakkaita kotieläimiämme! uhoaa haltioituneena eräs pienviljelijän emäntä” vihjaa siitä, että kuolleen suden näkeminen oli tärkeää vahinkoja kokeneille ihmisille.⁶⁵ Historioitsija Peter Coatesin mukaan Yhdysvalloissakin 1800- ja 1900-luvulla tapetun suden ruumis asetettiin usein julkiselle paikalle ihmisten nähtäväksi. Coates liittyy ilmiön amerikkalaisten vihamielisyyteen susia kohtaan.⁶⁶ Kuoleman visualisointi ja halu nähdä ovat kuitenkin osa ihmisiinkin kohdistuvaa väkivaltaa. Kirjailija Susan Sontag kirjoittaa valokuvista, jotka on otettu Yhdysvalloissa 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa lynkatuista afroamerikkalaisista. Hirtettyjen ruumiiden lisäksi kuvissa näkyy usein paikalle keräntyneitä, kuolleita katsomaan tulleita valkoihaisia.⁶⁷

Koska valokuvia kuolleista susista julkaistiin lehdissä, niiden näkemisen voi tulkita olleen tär-

keää muillekin kuin paikallisille. Joka tapauksessa lehdet halusivat jakaa tiedon tapoista myös kuvin. Coleman kertoo Uuden-Englannin puritaanien 1600-luvulla naulanneen susien kalloja kaupunkien rukoushuoneiden ulkoseiniin. Julkinen näytteillepano liittyi pohjimmiltaan ihmistenväliseen konfliktiin: Colemanin mukaan puritaanit viestivät susien kautta alueen alkuperäisasukkaille kontrolloivansa aluetta ja sen muita asukkaita.⁶⁸ Colemanin näkemystä mukailien tulkitsen kuolleiden susien näytteille tuomisen sekä niistä otettujen kuvien julkaisemisen olleen tapa viestiä ihmisille järjestyksen palautumisesta. Susi tilallisen ja mentaalisen epäjärjestyksen aikaansaajana haastoi ihmiskeskeistä maailmankuvaa, jonka mukaan ainoastaan ihminen saa käyttää valtaa. Sontagin mainitsemat kuvat lynkkauksista liittyvät ihmisten keskinäiseen hierarkiaan: kuvat kuolleista afroamerikkalaisista kertoivat rasistisesta järjestyksestä ja samalla loivat sitä. Suden kuoleman visualisoiminen on voinut toimia lynkkauksien tapaan valtajär-

60. Susijahhti jatkuu Kontiolahtella. *Karjalainen* 17.1.1962, 2.

61. Ks. esim. Suurikokoinen urossusi ammuttu Uukuniemellä. *Karjalainen* 2.3.1962, 2; Susituhot jatkuvat. *Karjalainen* 17.6.1962, 2; Suuri ”susioperaatio” Kiteen susien päämenoksi. *Karjalainen* 17.7.1962, 1,6; Pulliainen 1972, 82.

62. Pulliainen 1972, 82; Mäensyrjä 1974, 212; Pulliainen 1974, 232.

63. Ks. esim. Suurikokoinen urossusi ammuttu Uukuniemellä. *Karjalainen* 2.3.1962, 2; Raatelijasusi kaatui Tohmajärven Kantosyrjässä. *Karjalainen* 10.9.1962, 1; Kahden urossuden surma Ilomantsissa. *Karjalainen* 12.12.1962, 1, 3.

64. Paavo Luostarinen, Pohjois-Karjalan susien jäljillä. *Metsästys ja Kalastus* 51:10 (1962), 406–407.

65. Luostarinen 1962, 407.

66. Peter Coates, ”Unusually Cunning, Vicious and Treacherous”. The Extermination of the Wolf in United States History. Teoksessa Mark Levene & Penny Roberts (toim.) *The Massacre in History: War and Genocide*, 1. Bergham Books 1999, 172.

67. Susan Sontag, *Regarding the Pain of Others*. Farrar, Straus & Giroux 2003, 91.

68. Coleman 2004, x, 36, 45, 62–65.

[E]i kuulu nykyaikaan se, että rajaseutujen pienet koululaiset kulkevat metsäisiä koulupolkujaan sydän sikkarassa peläten harmaaturkkisen kuoleman syöksyvän hämärän metsän kätköistä saalistaan iskemään.⁷⁰

Karjalainen puolestaan uutisoi kesällä 1962 Kiteen kunnan Pohjois-Karjalassa maksavan lapsien vanhemmille lasten saattamisesta kouluun kävellen tai kulkuneuvolla. Syynä käytäntöön oli kirjoituksen mukaan se, että lasten koulumatkat tuntuivat turvattomilta tuhoisan susikesän takia.⁷¹ Myös aikuiset pelkäsivät. Pentti Mäensyrjä kertoo aikuisten pelänneen metsään, marjaan tai sieneen, menemistä.⁷²

Susien aikaansaamat vahingot herättivät huolta varsinkin pienviljelijöiden taloudellisesta pärjäämisestä. Joidenkin karjankasvattajien uutisoitiin *Karjalaisessa* joutuneen kokonaan loppettamaan esimerkiksi lampaiden hoidon, sillä ”kun vuodesta toiseen on esiintynyt raateluja, ei pienkarjan kasvattaminen ole ollut kannattavaa”.⁷³ Tutkimusajankohtana sudet eivät olleet ainoita ongelmien aiheuttajia, sillä ihmisten arkeen vaikuttivat rajut yhteiskunnalliset muutokset, jotka näkyivät varsinkin maaseudulla: pien-tilat eivät tarjonneet enää riittävää elintasoa ja maaltamuutto voimistui.⁷⁴ Susia tappamalla voi-

tiin kuitenkin itärajan tuntumassa poistaa edes osa aikalaisille epävarmuutta aiheuttavista teki-
jöistä.

Metsästyksen ja Kalastuksen -lehdessä todettiin vuonna 1960, että ”[m]itään syytä ei ole vihata petoja, mutta on pystyttävä poistamaan ne, joiden olemassaolo käy vaaralliseksi kotieläimille, riistalle ja jopa ihmisille.”⁷⁵ Vaikka kirjoituksessa ei lietsota vihaa, sudella oli maine Suomen vihatuimpana petoeläimenä.⁷⁶ Vihastusta aiheuttivat esimerkiksi susien aikaansaamat vahingot: kotieläinten saalistamista kutsuttiin lehdissä muun muassa tihutöiden tekemiseksi ja mellastamiseksi.⁷⁷ Itärajan elokuussa 1962 ylittäneen susilauman todettiin *Karjalaisessa* olleen ryöstökellä Suomen puolella. Lehti kirjoitti yhden laumanjäsenen tappamisesta näin: ”Vihdoinkin tapahtui se mitä kaikki kiteeläiset ovat jo kauan odottaneet. [...] rajalla liikkuu nyt yksi pahantekijä vähemmän”.⁷⁸ Aineistossani sudet herättivät positiivisia tunteita vasta kuoltuaan: susitapot herättivät iloa.⁷⁹

70. Kuparinen 1960, 340. Ks. myös Rantanen 1962, 91; Kahdeksan suden lauma liikkuu Ilomantsin saloilla. *Karjalainen* 8.12.1962, 1; Petoja rajaseudun maisemassa. *Karjalainen* 8.12.1962, 7.

71. Lasten susisaatosta 2,5 milj. mk:n meno Kiteellä. *Karjalainen* 18.7.1962, 2.

72. Mäensyrjä 1974, 218.

73. Petotorjunta ollut tuloksekasta. *Karjalainen* 11.9.1962, 8. Ks. myös Haaska ei kelpaa susille. *Karjalainen* 14.7.1962, 3; Mäensyrjä 1974, 186, 199–200, 218.

74. Timo Vihavainen, Hyvinvointi-Suomi. Teoksessa Sepo Zetterberg (päätoim.) *Suomen historian pikkujättiläinen*. WSOY 2003, 835, 849, 851; Markku Kuisma, YYA-Suomesta Euroopan unioniin. Teoksessa Kai Häggman (päätoim.) *Suomalaisen arjen historia 4. Hyvinvoinnin Suomi*. Weilin + Göös 2008, 14–17.

75. Kuparinen 1960, 340.

76. Pulliainen 1962b, 99. Susivihasta ks. myös Outi Rata-mäki, *Yhteiskunnallinen kestävyys ja hallinta suomalaisessa susipolitiikassa*. Yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja, 94. Joensuun yliopisto 2009, 40. Historiallinen susikuva on voinut voimistaa aikalaisten kielteistä suhtautumista susien läsnäoloon: susien vaarallisuudesta ihmisille muistuttivat 1800-luvun lastensurmatapaukset, joista kirjoitettiin esimerkiksi tuon ajan populaareissa eläintietokirjoissa. Ks. esim. Lauri Siivonen, *Suuri nisäkäsikirja*. Otava 1956, 144–145. Eri puolilla Suomea 1800-luvulla ilmenneistä lastensurmatapauksista ks. Teperi 1977. Myös suomalainen kansanperinne on kuvannut sudet negatiivisessa valossa. Heikki Lehikoinen, *Ole siviä sikanen. Suomalaiset eläinuskomukset*. Teos 2009, 176–180.

77. Ks. esim. Sudet ja karhut tihutöissä. *Karjalainen* 13.6.1962, 1.

78. Kiteelläkin onnisti jo. *Karjalainen* 22.8.1962, 1.

79. Ks. esim. Rantanen 1962, 93–94; Nuori susi erehtyi rautoihin Näsäkkälässä. *Karjalainen* 28.9.1962, 5 (kuva-teksti); Luostarinen 1962, 407. Isoihin susijahteihin alettiin 1900-luvun toisella puoliskolla suhtautua myös kriittisesti. Tässä artikkelissa en rajallisen tilan sekä artikkelin fokuosoinnin takia tuo vastaääniä esiin.

Tulokkaiden luomaa mentaalista epäjärjestyksestä kenties voimisti se, että sudet saapuivat idästä: suomalaisten mielikuvissa Venäjä ja myöhemmin Neuvostoliitto edustivat sodan uhkaa.⁸⁰ Maantieteellisesti katsottuna sudet olivat itäinen uhka, johon reagoimista verrattiin sodankäyntiin. Mäensyrjän mukaan Pohjois-Karjalassa vallitsi ”sotatilan maku”⁸¹. Aikalaisetkin puhuivat ”suisodasta” ja kutsuivat susijahteja ”operaatioiksi” ja ”taisteluiksi”.⁸² Myös susien todettiin käyttäytyvän sotaisasti: elokuussa 1962 *Karjalaisessa* julkaistun uutisen mukaan ”[s]udet ovat jatkuvasti sotajalalla Kiteellä” liikkueensa kylien lähetytyillä ja vieraillessaan karjalaitumilla.⁸³ Biologit Mari Pohja-Mykrä ja Sakari Mykrä tuovat esiin, että sota-termejä käytettiin viime vuosisadalla myös esimerkiksi varisten hävittämisessä.⁸⁴ Katsonkin tulokassusien tappamisen olleen osa laajempaa haittaeläimiksi luokiteltuihin eläimiin kohdistuvaa vainoa. Lainsäädäntö, tapporahajärjestelmä ja yleinen asenneilmapiiri ovat keskiajalta lähtien kannustaneet petoeläinten ja -lintujen vainoamiseen nykyisen Suomen alueella.⁸⁵

Kiinnostavaa on, ettei susien hävittämisestä aina puhuttu tappamisena. Tappaa-sanaa ei täy-

80. Kari Immonen, *Ryssästä saa puhua... Neuvostoliitto suomalaisessa julkisuudessa ja kirjat julkisuuden muotona 1918–39*. Otava 1987, 293–297, 303, 339. Tutkimusajan kohtana käynnissä ollut kylmä sota sekä muisto hävitystä sodasta ovat voineet pitää yllä ajatusta itäisestä uhasta. Paikallisten ihmisten muistot neuvostopartaaniien iskuista rajaseudun kyliin ovat kenties vaikuttaneet ilmapiiriin. Partisaaniin siviileihin kohdistuneita iskuja ei muisteltu jatkosodan jälkeen julkisesti. Iskuista ks. Veikko Erkkilä, *Vaiettu sota. Neuvostoliiton partisaaniien iskut suomalaisiin kyliin*. Arator 1998.

81. Mäensyrjä 1974, 214.

82. Ks. esim. Kiteen susisota säästänyt 70 eläintä. *Karjalainen* 8.8.1962, 2; Susisota jatkuu Ilomantsissa. *Karjalainen* 13.12.1962, 1. Aikalaiset ja tapahtumista myöhemmin kirjoittaneet kutsuivat susien hävittämistä Etelä-, Keski- ja Länsi-Suomesta 1800-luvun lopulla susisodaksi. Ks. esim. Sota julistettu susia vastaan, *Aura* 3.12.1880; Lehi-koinen 2007, 11. Teperi käyttää taistelu-sanaa. Teperi 1977, 124, 135.

sin vältetty käyttämissäni lähteissä⁸⁶, mutta tappamisen sijaan lehdissä kirjoitettiin usein ”pois päiviltä saamisesta” ja ”hengen heittämisestä”.⁸⁷ Tappamista kutsuttiin myös petojen torjumiseksi ja poistamiseksi.⁸⁸ Sotatermien ohella käytettiin siis vähemmän arvolutautuneita ja neutraalimpia ilmauksia. Sanoilla määriteltiin järjestyksen palauttamista. Poistamalla sudet poistettiin epäjärjestyksestä. Tappamalla voitiin myös ennaltaehkäistä tulevia vahinkoja ja torjua siten epäjärjestyksestä. Torjumista oli esimerkiksi sudenpentujen tappaminen, mitä ei kainosteltu, sillä täysikasvuina ”niistäkin olisi kasvanut petoja”.⁸⁹

Coates tarkastelee susien hävittämistä Yhdysvalloissa verilöylynä. Hän ei miellä hävittämistä rationaaliseksi reaktioksi eläinten toimintaan, sillä se ei hänen mukaansa ollut verrannollinen niiden aiheuttamiin tuhoihin tai uhkaan. Coates kuvailee hävittämistä umpimähkäiseksi sodaksi.⁹⁰ Historioitsija Karen Jones tuo kuitenkin esiin, että tuhoamiseen osallistuneet henkilöt pitivät toimiaan tieteellisesti ja moraalisesti järkevinä ja perusteltuina. Suden olemassaololla ei katsottu olevan hyötyä ihmiselle.⁹¹ Kuten filo-

83. Sudet nälkäisinä – metsämiehet varpaillaan. *Karjalainen* 5.8.1962, 2. Ks. myös Susien vastaoperaatio vei lampaita ja vasikan. *Karjalainen* 28.7.1962, 1.

84. Mari Pohja-Mykrä & Sakari Mykrä, Luonnonvaraiset eläimet sodassa ja sodan kohteina. Teoksessa Simo Laakkonen & Timo Vuorisalo (toim.) *Sodan ekologia. Nykyaikaisen sodankäynnin ympäristöhistoriaa*. SKS 2007, 171, 186–192.

85. Pohja-Mykrä & Mykrä 2007, 171–183.

86. Ks. esim. Eräpalsta. Susitilanne Pohjois-Karjalassa. *Karjalainen* 2.1.1962, 5; Eräpalsta. Mitä sudet syövät talvella. *Karjalainen* 5.4.1962, 7; Naarassusi raudoissa Kiteellä. *Karjalainen* 25.10.1962, 12.

87. Ks. esim. Kiteen susisota säästänyt 70 eläintä. *Karjalainen* 8.8.1962, 2.

88. Kuparinen 1960, 339–340; Rantanen 1962, 92, 94; Petotorjunta ollut tuloksekasta. *Karjalainen* 11.9.1962, 1, 8

89. Rantanen 1962, 94. Pentujen tappaminen oli yleistä ja toivottavaa myös susien hävittämiskampanjassa Yhdysvalloissa. Coates 1999, 171–172; Coleman 2004, 70–71.

90. Coates 1999, 166.

91. Karen Jones, 'A Fierce Green Fire'. *Passionate Pleas and Wolf Ecology. Ethics, Place & Environment. A Journal of Philosophy & Ecology* 5:1 (2002), 36–37.

sofi Hannah Arendt toteaa, väkivalta on aina oikeutettava jotenkin.⁹² Metsästyksen tai eläin-kan-
tojen paikallisen hävittämisen oikeutus liitetään
usein ajatukseen ihmisen ja eläimen erosta. Kos-
ka ihmisen ja eläimen välillä on nähty selvä ero,
ihmisellä on ollut oikeus tappaa tai hävittää var-
sinkin haitallisiksi koettuja eläimiä.⁹³ Kuvaamal-
la ihminen ja susi kamppailun vastakkaisiksi
osapuoliksi, ihmisen ja suden välistä eroa on voi-
tu korostaa ja siten vahvistaa susien tappamisen
oikeutusta. Susien tappaminen koettiin perus-
telluksi myös niiden luoman epäjärjestyksen
vuoksi. Arendt toteaaakin väkivallan olevan ”ra-
tionaalista” silloin, kun se kohdistuu sylliseksi
koettuun tahoon.⁹⁴

Suden kuolema

Suomeen itärajan takaa tulneiden susien tappa-
minen näyttäytyi 1950- ja 1960-lukujen taittees-
sa reaktionä niiden ei-toivottuun sijoittumiseen
ja gastronomisia rajoja rikkoneeseen toimin-
taan. Susiekspansion tyrehtyttäminen oli keino
palauttaa tilallista ja mentaalista järjestystä su-
dettoman tai vähäsusisen Suomen luomisen
muodossa. Kuollut susi koettiin Suomessa pa-
remmaksi vaihtoehdoksi kuin elävä. Suden kuole-
ma oli ekspansion aikana toivottu asia ja esi-
merkiksi tarkasteleman lehdet halusivat kertoa
lukijoilleen susien kuolemasta: siitä kerrottiin
sanoin, mutta kuolema myös visualisoitiin valo-
kuvien avulla. Valokuvat olivat keino konkreti-
soida järjestyksen palautumista ja kertoa ihmi-
sen ja suden keskinäisestä hierarkiasta.

Ihmisen ja suden välisen suhteen laatu vai-
kutti osaltaan tappamiseen. Siihen, tulivatko su-
det tapetuksi vai eivät, vaikutti niiden sijainti ja

teot mutta myös ihmisten näkemykset ja mieli-
kuvat siitä, millaiset teot olivat susille sallittuja ja
missä susien sopi sijaita. Tulokassusien tappa-
minen voi ihmisen ja suden suhteen lisäksi ker-
toa yleisemmin tappamisesta keinona luoda ti-
lallista ja mentaalista järjestystä maailmaan
sekä vahvistaa erilaisia valtajärjestelmiä. Kuole-
ma mielletään usein murheelliseksi asiaksi ja
tappaminen epätoivottavaksi teoksi. Kuten ar-
tikkelini osoittaa, näin ei kuitenkaan ole silloin,
kun kyse on haitallisiksi koetuista eläimistä.

Abstract: Killing to restore order – Stopping wolf expansion in Finland at the turn of the 1960s.

In my article, I study the death of non-human ani-
mals. I focus on the killing of immigrant wolves in
Finland during the late 1950s and early 1960s. Dur-
ing that time, a large number of wolves crossed the
Finland’s eastern border from the Soviet Union. By
using legislation, newspaper and magazine writings
as well as material related to game management I
explore the death of these animals. I ask why they
were killed. How did people feel about the deaths of
these wolves? What were Finns trying to accomplish
by killing them? I interpret the killing of these wolves
as a reaction to their inappropriate location and un-
wanted predation. By coming to Finland and killing
domestic animals, these wolves created mental and
spatial disorder. I argue that by killing these wolves,
Finns restored their mental and spatial order.

Keywords: human-wolf relationship, animal death,
hunting, killing, disorder, order

92. Hannah Arendt, *On Violence*. Harcourt Brace 1970, 77.

93. Keith Thomas, *Man and the Natural World. Changing attitudes in England 1500–1800*. Penguin Books 1984, 34, 41.

94. Arendt 1970, 64, 76. – *Nyt julkaistu Heta Lähdesmäen artikkeli on käynyt läpi tieteellisen vertaisarvioinnin.*